

Aleksandra Julia ŚCIERWICKA*

 <https://orcid.org/0009-0005-5247-5555>

KRYMINALIZACJA MISGENDERINGU – ANALIZA ZASADNOŚCI IMPLEMENTACJI REGULACJI W POLSKIM PORZĄDKU PRAWNYM W OPARCIU O MODEL SZKOCKI

Abstrakt

Przedmiot badań: Przedmiotem niniejszych badań jest zjawisko misgenderingu rozumianego jako posługiwanie się formami językowymi niezgodnymi z tożsamością płciową danej osoby, analizowane w kontekście jego potencjalnej kryminalizacji. Badania zostały przeprowadzone w odpowiedzi na dynamicznie rozwijającą się w Europie tendencję do poszerzania katalogów cech chronionych w przepisach dotyczących przestępstw motywowanych nienawiścią oraz mowy nienawiści, której wyrazem jest w szczególności wejście w życie szkockiej ustawy Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021. Podjęta analiza wpisuje się w aktualny i wielopłaszczyznowy dyskurs prawny na temat granic penalizacji wypowiedzi oraz ochrony wolności słowa w demokratycznym państwie prawnym.

Cel badawczy: Celem badawczym artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy zjawisko misgenderingu stanowi *explicite* czyn zabroniony w świetle obowiązujących przepisów szkockiej ustawy o przestępstwach z nienawiści oraz ocena zasadności i realnych możliwości implementacji analogicznych rozwiązań normatywnych w polskim porządku prawnym. Tezą badawczą jest twierdzenie, iż obowiązująca regulacja szkocka nie penalizuje bezpośrednio misgenderingu, jednakże jej niedookreślona siatka pojęciowa oraz brak wyraźnych granic czynu podżegania do nienawiści rodzą poważne ryzyko naruszenia standardów wolności wypowiedzi i generują efekt mrozący.

Metoda badawcza: W opracowaniu zastosowano metodę dogmatyczno-prawną polegającą na analizie tekstu normatywnego oraz jego wykładni literalnej, systemowej i celowościowej. Uzupełniając posłużono się metodą prawno-porównawczą poprzez zestawienie modelu szkockiego z projektowanymi zmianami polskiego Kodeksu karnego z lat 2024–2025. Analizę wzbogacono o przegląd orzecznictwa oraz piśmiennictwa naukowego.

Wyniki: Przeprowadzone badania prowadzą do wniosku, że misgendering nie stanowi czynu zabronionego *expressis verbis* na gruncie ustawy szkockiej – jego ewentualna penalizacja wymagałaby rozszerzającej wykładni znamion przestępstwa podżegania do nienawiści, co pozostaje w sprzeczności z zasadą *nullum crimen sine lege certa*. Analiza praktyki stosowania prawa wykazała, że ochrona tożsamości płciowej pozostaje w znacznej mierze iluzoryczna ze względu na niską liczbę zgłoszeń i skazań w tym obszarze. W odniesieniu do polskiego porządku prawnego

* Studentka V roku prawa, Uniwersytet Łódzki, Wydział Prawa i Administracji; e-mail: UL0264268@edu.uni.lodz.pl

stwierdzono brak gotowości ustawodawcy do implementacji podobnych rozwiązań, czego wyrazem jest niekonstytucyjność nowelizacji Kodeksu karnego stwierdzona wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 września 2025 r.

Słowa kluczowe: przestępstwo z nienawiści, podżeganie do nienawiści, tożsamość płciowa, wolność wypowiedzi, efekt mrożący.

1. Wstęp

Ponad dwa lata temu w Szkocji zaczęła obowiązywać nowa ustawa dotycząca walki z mową nienawiści. Akt istotnie poszerzył katalog przesłanek stanowiących cechy szczególnie chronione w kontekście przestępstwa popełnianego z nienawiści. Jedną z przesłanek budzących wówczas największe kontrowersje i obawy była tożsamość transpłciowa. W związku z nową przesłanką pojawiła się uzasadniona wątpliwość, dotycząca potencjalnej penalizacji zjawiska misgenderingu, który w ostatnich kilku latach staje się przedmiotem dyskusji zarówno społecznej, jak i prawnej. Niniejszy artykuł stanowi analizę kluczowych argumentów podnoszonych w dyskursie toczonym wokół przedmiotowej ustawy, jak również przegląd jej praktycznego zastosowania. Celem artykułu jest rozstrzygnięcie problemu przestępnego charakteru misgenderingu w świetle obowiązującej aktualnie ustawy Hate Crime and Public Order (Scotland) 2021 Act. Przedmiotem rozważań uczyniono ponadto ostatnie próby nowelizacji polskich przepisów, służących walce z mową nienawiści, które odnosiły się do przestępstw motywowanych nienawiścią.

Należy zwrócić uwagę, iż ocena skutków prawnych i społecznych zjawiska misgenderingu nie może abstrahować od uwarunkowań społeczno-kulturowych, właściwych dla danego porządku prawnego. W języku angielskim, będącym językiem urzędowym Szkocji, kategorię gramatyczną płci wyrażają przede wszystkim zaimki osobowe (he/she/they), podczas gdy czasowniki pozostają nieodmienne przez rodzaj gramatyczny. W rezultacie nieprawidłowe użycie zaimka stanowi językowe narzędzie do błędnego przypisania płci. Odmiennie sytuacja kształtuje się na gruncie języka polskiego, w którym rodzaj gramatyczny przenika niemal całość struktury wypowiedzi, nie ograniczając się jedynie do zaimka. Rodzaj gramatyczny w polskojęzycznej przestrzeni komunikacyjnej ujawnia się również w końcówkach fleksyjnych czasowników, w odmianie przymiotników, a nierzadko również liczebników. W konsekwencji każda poprawnie sformułowana wypowiedź o osobie przypisuje jej płeć. Tym samym niezbędne jest uwzględnienie faktu, iż „dyskryminacja językowa” oparta na misgenderingu wywiera w języku polskim trudniejsze do uniknięcia skutki aniżeli w systemie anglojęzycznym.

Przestępstwo z nienawiści nie ogranicza się wyłącznie do agresji słownej. Jest nim każdy czyn zabroniony motywowany silną niechęcią, występującą po stronie sprawcy wobec konkretnej cechy ofiary. W przeciwieństwie zatem do mowy nienawiści, która jest atakiem poprzez konkretny komunikat, najczęściej werbalny, przestępstwo z nienawiści jest każdym działaniem opartym na dyskryminacji¹.

2. Misgendering – przedstawienie problemu

Rozważania na temat kryminalizacji zjawiska będącego przedmiotem niniejszego artykułu należy rozpocząć od przedstawienia jego definicji. Misgendering należy rozumieć jako akt używania niewłaściwych zaimków lub innych słów specyficznych dla danej płci wobec osoby, zwłaszcza osoby transpłciowej². Chodzi zatem o zwracanie się do kogoś, wbrew woli tej osoby, używając formy niezgodnej z jej tożsamością płciową, lecz zgodnej z płcią biologiczną. Obecnie nie istnieje w polskim porządku prawnym legalna definicja tożsamości płciowej, jednakże należy przyjąć, iż jest to sposób, w jaki osoba postrzega własną płeć, która może różnić się od płci określonej w akcie urodzenia³.

Na przestrzeni ostatnich kilku lat zjawisko misgenderingu staje się coraz częściej przedmiotem publicznej debaty zarówno na poziomie krajowym, jak i europejskim. Powodem takiego stanu rzeczy jest zauważalna tendencja legislacyjna organizacji międzynarodowych, jak również niektórych ustawodawstw europejskich, do poszerzania katalogu przestępstw z nienawiści o przesłanki dotyczące orientacji seksualnej oraz tożsamości płciowej. Przykładem ustawodawstwa, w którym dokonano rozszerzenia katalogu przesłanek szczególnie chronionych przed dyskryminacją jest Dania. W 2021 r. uchwalono nowelizację, w wyniku której ochroną prawnokarną, obok płci i orientacji seksualnej, objęto również tożsamość płciową, ekspresję płciową oraz cechy płciowe⁴. Na poziomie europejskim wspomniana tendencja jest dostrzegalna w aktywności organów Unii Europejskiej oraz Rady Europy. Wyrazem tego jest między innymi Rezolucja

¹ M. Woźniński, *Prawnokarne aspekty zwalczania mowy nienawiści*, Warszawa 2014, s. 31–32.

² Misgender (hasło słownikowe) – Cambridge Dictionary, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/misgender>; stan na 25.04.2026 r.

³ Gender identity (hasło słownikowe, rzeczownik) – Oxford Advanced Learner’s Dictionary, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/gender-identity>; stan na 25.04.2026 r.

⁴ Bekendtgørelse af lov om juridisk kønsskifte (duńska ustawa o prawnej zmianie płci, 2021), <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/2591>; stan na 25.04.2026 r.

Parlamentu Europejskiego z dnia 18 stycznia 2024 r. Dokument postuluje objęcie ochroną przed mową nienawiści oraz przestępstwami z nienawiści tożsamości płciowej i ekspresji płciowej⁵. Jednocześnie Parlament wskazuje, iż rozbieżność regulacji prawnych państw członkowskich w tym aspekcie stanowi realną przeszkodę dla skutecznej ochrony wymienionych dóbr prawnych⁶. Na tożsamy problem zwraca uwagę Komitet Regionów, akcentując znaczne odmienności w penalizacji mowy nienawiści oraz przestępstw motywowanych uprzedzeniami, ze szczególnym uwzględnieniem orientacji seksualnej oraz płci. Zdaniem Komitetu jedynym słusznym instrumentem przeciwdziałania temu zjawisku jest stworzenie „kompleksowej, prawnej strategii przeciwdziałania, raportowania i konsekwentnego ścigania”⁷. Jeżeli chodzi o Radę Europy, należy wskazać na Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy z 31 marca 2010 r. Dokument ten ma fundamentalne znaczenie w zakresie walki z dyskryminacją ze względu na orientację seksualną lub tożsamość płciową. Wskazuje bowiem na konkretne dziedziny, takie jak zatrudnienie czy edukacja, w których konieczne jest przyjęcie środków prawnych i praktycznych zapewniających ochronę przed nienawiścią⁸.

W obliczu dostrzeżonych tendencji legislacyjnych w Europie słuszne wydaje się pytanie o możliwość kryminalizacji misgenderingu. Analiza obecnych kierunków zmian sugeruje zasadność rozważań nad ewentualnym włączeniem tego zjawiska do katalogu czynów zabronionych. W pewien sposób odpowiada na to wyzwanie szkocki ustawodawca i dlatego przedmiotem dalszych rozważań uczyniono analizę ustawy kryminalizującej mowę nienawiści wprowadzonej w Szkocji w 2024 r.

⁵ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 18 stycznia 2024 r. w sprawie rozszerzenia unijnego wykazu przestępstw o nawoływanie do nienawiści i przestępstwa z nienawiści (2023/2068(INI)), <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/rezolucja-parlamentu-europejskiego-z-dnia-18-stycznia-2024-r-w-sprawie-72388584>, pkt N; stan na 25.04.2026 r.

⁶ *Ibidem*, pkt 2.

⁷ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Poszerzenie katalogu unijnych przestępstw o mowę nienawiści i występki nią powodowane (2023/C 79/03), <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/opinia-europejskiego-komitetu-regionow-poszerzenie-katalogu-unijnych-72132079>, pkt 2; stan na 25.04.2026 r.

⁸ CM/Rec(2010)5 – Recommendation of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity (Adopted by the Committee of Ministers on 31 March 2010 at the 1081st meeting of the Ministers’ Deputies), <https://www.coe.int/en/web/sofi/rec-2010-5>; stan na 25.04.2026 r.

3. Analiza Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021⁹ w zakresie kryminalizacji misgenderingu. Kontekst polityczny

3.1. Analiza ustawy

Szkocki parlament uchwalił przedmiotową ustawę w marcu 2021 r. Akt zaczął obowiązywać jednak dopiero 1 kwietnia 2024 r. Powodem znacznego wydłużenia *vacatio legis* ustawy było niedostateczne przygotowanie organów ścigania do egzekwowania jej założeń¹⁰. Ustawa, podzielona na sześć części, wprowadza w pierwszej z nich zamknięte zestawienie okoliczności, które obarczają „motyacją uprzedzeniową” (ang. *prejudice*) sprawcę w przypadku dopuszczenia się przez niego wszystkich przestępstw w niej opisanych. Ustawa istotnie rozszerzyła katalog cech chronionych, który przed jej obowiązywaniem zawierał rasę, narodowość oraz pochodzenie etniczne¹¹. Po nowelizacji czyn uznaje się za motywowany uprzedzeniem, gdy sprawca przed popełnieniem czynu, w trakcie jego realizacji lub już po zakończeniu ukazuje złośliwość albo złą wolę (ang. *malice and ill-will*) ze względu na domniemaną lub realną przynależność ofiary do grupy wyodrębnionej na podstawie wymienionych niżej kryteriów:

- 1) wiek,
- 2) niepełnosprawność,
- 3) rasa, kolor skóry, narodowość, pochodzenie etniczne lub narodowe,
- 4) wyznanie lub domniemana przynależność religijna,
- 5) orientacja seksualna,
- 6) tożsamość transpłciowa,
- 7) różnice w cechach płciowych.

Należy odnotować, iż ustawodawca wprowadził w części czwartej ustawy definicje legalne niektórych zawartych w niej pojęć¹². Na szczególną uwagę zasługuje definicja „tożsamości transpłciowej” zawarta w pkt 11. Zgodnie z ustawą termin ten obejmuje następujące przypadki:

- 1) osobę transpłciową „z kobiety na mężczyznę” (ang. *female-to-male*),
- 2) osobę transpłciową „z mężczyzny na kobietę” (ang. *male-to-female*),

⁹ Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021, <https://www.legislation.gov.uk/asp/2021/14/contents>; stan na 25.04.2026 r.

¹⁰ M. Grzyb, *Więzienie za zaimki? Kontrowersje wokół kryminalizacji mowy nienawiści w Szkocji*, Forum Polityki Kryminalnej 2023/1 (5), s. 5, <https://doi.org/10.31261/FPK.2023.05.03>

¹¹ Public Order Act 1986, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/64/contents>; stan na 25.04.2026 r.

¹² Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021, <https://www.legislation.gov.uk/asp/2021/14/section/11>; stan na 25.04.2026 r.

- 3) osobę niebinarną,
- 4) osobę uprawiającą cross-dressing.

Katalog podmiotów jest zatem mocno zróżnicowany, poczynając od osób transpłciowych identyfikujących się z płcią przeciwną od posiadanej przez osoby, które nie identyfikują się z żadną z płci, a kończąc na cross-dresserach, którzy sporadycznie ubierają odzież płci przeciwnej¹³. Należy zatem rozważyć dążenie szkockiego ustawodawcy do zobiektywizowania tożsamości płciowej poprzez ujęcie *gender* w kategorii mierzalnej roli społecznej, a nie subiektywnego poczucia jednostki. Przedstawiona definicja legalna nie wyjaśnia istoty tożsamości płciowej, lecz precyzyjnie zakresła krąg podmiotów chronionych, wskazując na obiektywną rozbieżność między płcią biologiczną a uzewnętrzną. Na konieczność opierania znamion czynu zabronionego na kryteriach obiektywnych, a nie na wewnętrznych odczuciach konsekwentnie wskazuje również polska Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego. W świetle standardów prawa karnego weryfikowalna procesowo rola społeczna stanowi znacznie bezpieczniejsze i bardziej przewidywalne kryterium oceny prawnej niż trudne do weryfikacji poczucie jednostki¹⁴.

Ustawodawca wskazuje ponadto, iż bez znaczenia pozostaje fakt, czy wspomniana złośliwość oraz zła wola potencjalnego sprawcy będzie wynikać z jakiegokolwiek innego powodu niż istnienie jednej z cech chronionych, co wydaje się być założeniem, iż czynnik obciążający może mieć w istocie marginalne znaczenie¹⁵. Tym bardziej niepokojący wydaje się kolejny przepis ustawy przewidujący, że dowód z jednego źródła świadczący o tym, że atak można zakwalifikować jako uprzedzenie sprawcy jest wystarczający¹⁶. Już na tym etapie pojawia się uzasadniona wątpliwość, czy ustawa, której założeniem ma być skuteczniejsza ochrona, nie jest w istocie próbą blokady swobodnej ekspresji i potencjalnym polem do nadużyć.

Najwięcej wątpliwości i kontrowersji wzbudza trzecia część ustawy przewidująca dwie formy realizacji przestępstwa podsycania do nienawiści (ang. *stirring up hatred*). Pierwszy sposób dotyczy podsycania do nienawiści na tle rasowym¹⁷. Druga forma dotyczy natomiast wszystkich pozostałych opisanych powyżej cech

¹³ Oxford Classical Dictionary, <https://oxfordre.com/classics/display/10.1093/acrefore/9780199381135.001.0001/acrefore-9780199381135-e-8634>; stan na 25.04.2026 r.

¹⁴ Opinia w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny (UD29), <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/opinie-komisji-kodyfikacyjnej-prawa-karnego2>; stan na 25.04.2026 r.

¹⁵ Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021, <https://www.legislation.gov.uk/asp/2021/14/section/1>; stan na 25.04.2026 r.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021, <https://www.legislation.gov.uk/asp/2021/14/part/3>; stan na 25.04.2026 r.

chronionych¹⁸. W tym drugim wypadku czyn zabroniony może polegać na zachowaniu o charakterze groźby lub obelgi, a także na udostępnianiu materiałów o analogicznej treści, jeżeli obiektywny wzorzec „rozsądnej osoby” pozwala na taką ich kwalifikację. Kluczowym elementem strony podmiotowej jest w tym przypadku zamiar wzbudzenia nienawiści wobec grupy zdefiniowanej przez jedno z siedmiu ustawowych kryteriów. Konstrukcja obu form popełnienia tego czynu jest podobna – opiera się na ocenie zachowania przez „rozsądną osobę” oraz na zamiarze sprawcy. Przy czym w przypadku podsycania do nienawiści na tle rasowym brak zamiaru nie wyklucza możliwości zakwalifikowania zachowania jako przestępnego, jeżeli tylko „rozsądna osoba” tak by uznała. W praktyce o tym, czy dane działanie ma charakter zagrażający lub obelżywy nie decyduje intencja sprawy, ale ocena zewnętrzna dokonana w pierwszej kolejności przez funkcjonariusza policji, a następnie przez sąd¹⁹. Ustawodawca przewiduje za opisywane przestępstwo karę do 7 lat pozbawienia wolności lub karę grzywny²⁰, jednak nie jest to jedyna ingerencja budząca kontrowersje. Zgodnie bowiem z ustawą szeryf bądź sędzia pokoju (ang. *justice of the peace*) mogą wydać nakaz upoważniający policjanta do wejścia na teren obiektu (najczęściej mieszkania), jeżeli tylko organ wydający nakaz jest przekonany na podstawie dowodów, iż istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa podsycania do nienawiści²¹. Tak sformułowany przepis może wywołać efekt mrozący, którego skutkiem może okazać się autocenzura członków społeczeństwa. Problem stanowi fakt, iż granice czynu podsycania do nienawiści, które oceniane są przez pryzmat wzorca „rozsądnej osoby” nie są wystarczająco ostre, a w związku z tym pojawia się ryzyko nadmiernej ingerencji w wolność wypowiedzi, która w państwie demokratycznym musi być chroniona.

Ustawodawca ustanawia w dalszej części omawianej sekcji pewien rodzaj gwarancji swobody wypowiedzi. Podmiot oskarżony może bronić się tym, iż jego zachowanie w konkretnych okolicznościach było uzasadnione (ang. *reasonable*). Bezpiecznikiem dla osoby oskarżonej staje się również powołany przez ustawodawcę art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, który ustanawia zasadę ogólną, wedle której wolność słowa swym zakresem obejmuje także wolność do przekazywania takich informacji i wyrażania takich opinii, które ubliżają i prowokują²².

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ M. Grzyb, *Więzienie...*, s. 7.

²⁰ Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021, <https://www.legislation.gov.uk/asp/2021/14/section/4>; stan na 25.04.2026 r.

²¹ Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021, <https://www.legislation.gov.uk/asp/2021/14/section/5>; stan na 25.04.2026 r.

²² Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, t.j. Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284.

3.2. Czy misgendering jest karalny? Kontekst polityczny

Brak wątpliwości, iż jednym z zagadnień generujących największe kontrowersje natury prawnej i społecznej w związku z przedmiotową ustawą jest zjawisko misgenderingu. Wprowadzenie nowej regulacji wykreowało zasadne pytanie o możliwość subsumpcji takiego zachowania pod znamiona czynu zabronionego przedstawionego w części czwartej aktu, tj. podżegania do nienawiści ze względu na tożsamość transpłciową²³. Należy stwierdzić, iż aktualny stan prawny nie przewiduje przepisu *explicite* penalizującego posługiwanie się zaimkami zgodnymi z płcią biologiczną wbrew preferencjom danej osoby. Jednakże brak ustawowego doprecyzowania tej kwestii, biorąc pod uwagę konstrukcję czynu podsycania do nienawiści oraz szeroki katalog cech chronionych, przenosi ciężar interpretacyjny na organy ścigania. Istnieje ponadto uzasadnione przypuszczenie, iż gdyby zachowanie rozumiane jako misgendering nie przekroczyło progu karalności w uznaniu organu, może zostać zakwalifikowane jako „nieprzestępny incydent nienawiści” (ang. *non-crime hate incident*). Zgodnie z oficjalną definicją tego rodzaju incydent obejmuje działania postrzegane przez ofiarę bądź inną osobę jako motywowane, choćby tylko częściowo, wrogością lub uprzedzeniem wobec osoby charakteryzującej się określoną cechą²⁴. Tak ogólne ujęcie definicyjne utrudnia dystynkcję między czynem zabronionym a incydem. Chociaż oficjalne objaśnienia Parlamentu Szkockiego wskazują, iż kryterium odróżniającym przestępstwo od incydemu jest wystąpienie motywacji opartej na złej woli bądź złośliwości wobec określonej grupy społecznej²⁵ (ang. *malice and ill-will*), granica nadal pozostaje wysoce ocenna. Warto podkreślić, iż dla bytu omawianego czynu relewantna jest motywacja sprawcy, a nie rzeczywista przynależność podmiotu do danej grupy. Oznacza to, iż ochrona prawna służy również w przypadku błędnego przypisania danej cechy osobie pokrzywdzonej, np. gdy ktoś doświadcza homofobicznego ataku, to nie ma znaczenia, czy w istocie jest osobą homoseksualną²⁶.

Należy zaznaczyć, iż zarejestrowanie zachowania jako „nieprzestępnego incydemu nienawiści” może generować istotne problemy dla osoby, która się owego

²³ M. Grzyb, *Więzienie...*, s. 24.

²⁴ Non-Crime Hate Incidents: Code of Practice on the Recording and Retention of Personal Data (accessible), <https://www.gov.uk/government/publications/non-crime-hate-incidents-code-of-practice/non-crime-hate-incidents-code-of-practice-on-the-recording-and-retention-of-personal-data-accessible#definitions>; stan na 25.04.2026 r.

²⁵ Scottish Crime Recording Standard: Crime Recording and Counting Rules, <https://www.gov.scot/publications/scottish-crime-recording-standard-crime-recording-counting-rules-4/pages/11/>; stan na 25.04.2026 r.

²⁶ *Ibidem*.

incydentu dopuściła. Rosnąca świadomość społeczna w zakresie ochrony dóbr prawnych grup mniejszościowych sprawia, iż odnotowanie takiego incydentu generuje dla jednostki ryzyko ostracyzmu społecznego, którego odczuwalnym skutkiem może być utrudniony dostęp do wykonywania określonego zawodu²⁷.

Ponadto wskazać trzeba, że już na etapie prac legislacyjnych nad przedmiotową ustawą podnoszono argumenty, iż zjawisko misgenderingu ewoluuje z problemu o charakterze *stricte* społecznym w stronę kontrowersyjnej kategorii prawnokarnej. Praktyka stosowania prawa w ostatniej dekadzie, jeszcze przed wejściem w życie omawianego aktu, dostarczyła argumentów na rzecz tezy o zagrożeniu dla standardów wolności słowa²⁸. Szczególnie istotna w tym kontekście jest ekspertyza grupy analitycznej Murray Blackburn Mackenzie przedłożona Parlamentowi Szkockiemu w 2021 r. Autorzy raportu udokumentowali liczne przypadki represji wobec kobiet na terenie całej Wielkiej Brytanii obejmujące sankcje dyscyplinarne, rozwiązanie stosunku pracy, a nawet interwencje organów ścigania. Działania te, włączając w to rejestrację w bazach danych incydentów nienawiści niebędących przestępstwem (ang. *non-crime hate incident*), były podejmowane w reakcji na publiczne wyrażanie poglądów o fundamentalnym znaczeniu płci biologicznej²⁹.

Znaczne kontrowersje i obawy wokół dyskusji o penalizacji misgenderingu podsycił incydent z autorką sagi o Harrym Potterze, czyli Joanne Murray Rowling, która za pośrednictwem platformy X (daw. Twitter) zamieściła obraźliwy wpis na temat transpłciowej kobiety Indii Willoughby, urodzonej jako mężczyzna, ale identyfikującej się z kobietą, iż to „po prostu mężczyzna rozkoszujący się swoim mizoginicznym odgrywaniem tego, co jego zdaniem oznacza „kobieta”: narcystycznym, płytkim i ekshibicjonistycznym”. Willoughby zgłosiła wpis na policję, która zakwalifikowała czyn jako „nieprzestępny incydent nienawiści”³⁰. Ówczesny premier Szkocji Humza Yousaf, stojący na czele lewicowego gabinetu i postulujący wzmocnienie ochrony prawnej grup mniejszościowych³¹, odniósł się bezpośrednio do słów autorki. W swoim oświadczeniu wyraźnie oddzielił podżeganie do nienawiści od zachowań, które powodują, iż człowiek czuje się

²⁷ Government to overhaul non-crime hate incident rules, <https://www.bbc.com/news/articles/c80m7xy10xgo>; stan na 25.04.2026 r.

²⁸ M. Grzyb, *Więzienie...*, s. 25.

²⁹ Hate Crime and Public Order Bill: Stage 2 Briefing The need for tailored freedom of expression protection for transgender identity MurrayBlackburnMackenzie murrayblackburnmackenzie.org 31 January 2021, <https://murrayblackburnmackenzie.org/wp-content/uploads/2021/01/mbm-stage-2-briefing-on-hate-crime-bill-31-january-2021-1.pdf>; stan na 25.04.2026 r.

³⁰ M. Grzyb, *Więzienie...*, s. 2.

³¹ Humza Yousaf – Hate crime law will deal with a ‘rising tide of hatred’, <https://www.bbc.com/news/av/uk-scotland-68708583>; stan na 25.04.2026 r.

„obrażony, zdenerwowany lub znieważony”, konstatując brak podstaw do zatrzymania z takiego powodu, i za takie właśnie uznał niefortunne słowa J.K. Rowling.

Razem z ustawą wydano dokument zawierający oficjalne wytyczne dla społeczeństwa szkockiego, którego celem miało być objaśnienie istotnych zmian wprowadzonych przez ustawę. Prawodawca, przedstawiając nowy czyn podżegania do nienawiści, zaznaczył, iż wprowadza również mechanizmy ochronne dla wolności wypowiedzi³². Stanowisko to jednak stoi w sprzeczności z opinią Fultona MacGregora, który zasiadając w komisji sprawiedliwości, wskazał na możliwość kwalifikowania celowego misgenderingu jako czynu zabronionego³³.

Zważając na powyższe okoliczności oraz brak jednoznacznego postanowienia ustawy, nie wyklucza się stosowania wykładni rozszerzającej i może to sprzyjać uznaniowości organów ścigania w zakresie postrzegania misgenderingu jako czynu zabronionego.

4. Dyskusja nad problemem kryminalizacji misgenderingu

4.1. Zarzuty wobec ustawy

Zasadniczy zarzut podnoszony w kontekście potencjalnej penalizacji misgenderingu na gruncie omawianej ustawy dotyczy nieostrych definicji legalnych. Prawodawca w czwartej części aktu podjął próbę zdefiniowania wybranych terminów, jednakże przyjęta przez niego siatka pojęciowa rodzi istotne wątpliwości interpretacyjne. Szczególne obawy budzi szeroki zakres definicji legalnej tożsamości transpłciowej³⁴, która swoim zakresem objęła nie tylko osoby po medycznej tranzycji, ale również crossdresserów. Przyjęta konstrukcja generuje zasadną wątpliwość, czy w przypadku uznania przez organ ścigania konkretnego zachowania, będącego w istocie misgenderingiem, jako spełniającego przesłanki przestępstwa, ochrona zostanie przyznana jedynie osobom o tożsamości płciowej potwierdzonej medycznie, czy służy ona również innym grupom (np. crossdresser). Tak szeroka definicja, wykraczająca *de facto* poza intuicję językową, generuje ryzyko wystąpienia tzw. efektu mrożącego. Obawa przed subiektywną interpretacją przepisów i ewentualną odpowiedzialnością karną może skłaniać jednostki do autocenzury oraz nieuzasadnionego ograniczenia wolności ekspresji.

³² Hate Crime and Public Order (Scotland) 2021, General Information Note, <https://digital.nls.uk/pubs/scotgov/2023/248923548.23.pdf>; stan na 25.04.2026 r.

³³ M. Grzyb, *Więzenie...*, s. 25.

³⁴ Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021, <https://www.legislation.gov.uk/asp/2021/14/section/11>; stan na 25.04.2026 r.

Równolegle ustawa operuje pojęciami o charakterze ocennym, rezygnując z ich doprecyzowania. Przykładem jest złośliwość (ang. *malice*) czy zła wola (*ill-will*), przy jednoczesnym braku legalnej definicji samego pojęcia nienawiści. W praktyce stosowania prawa niemałym wyzwaniem staje się wyznaczenie precyzyjnej granicy między złośliwością a nienawiścią *sensu stricto*. Problem ten nabiera szczególnego znaczenia w relacjach prywatnych. W warunkach dynamicznej wymiany zdań misgendering może się pojawić jako element spontanicznej ekspresji. W obliczu braku precyzyjnych kryteriów ustawowych odróżnienie w takiej sytuacji „złej woli” od zwykłej opresyjności interpersonalnej staje się zadaniem prawie niewykonalnym, wobec czego obniżony zostaje poziom pewności prawa.

Warto ponadto odnotować, iż w ramach wdrażania rzeczony ustawy szkocka Policja przygotowała autorską definicję przestępstwa z nienawiści, publikując jej treść na oficjalnej stronie internetowej. Zgodnie z jej brzmieniem jest to „każde przestępstwo, które jest rozumiane przez ofiarę lub jakąkolwiek inną osobę jako motywowane, w całości lub częściowo, złośliwością lub złą wolą wobec pewnej grupy społecznej”. Znamię czynu motywowanego uprzedzeniem uznaje się za zrealizowane, gdy sprawca przejawia subiektywnie postrzeganą „złośliwość” lub „złą wolę” wobec ofiary, wynikającą z jej przynależności do grupy szczególnie chronionej. Mechanizm opiera się zatem na kryteriach ocennych, o których kwalifikacji rozstrzyga subiektywne odczucie osoby zgłaszającej, a nie obiektywne znamię czynu. Definicja nie jest już dostępna na stronie Policji.

Obecnie obowiązująca definicja stanowi, iż „bycie celem «ataku» ze względu na niepełnosprawność, rasę, religię, orientację seksualną lub tożsamość transpłciową można uznać za przestępstwo z nienawiści. Można być ponadto celem więcej niż jednej «faktycznej» lub domniemanej cechy”³⁵. Chociaż aktualnie dostępna definicja wydaje się zachowywać większy obiektywizm niż poprzednia, nadal nie precyzuje, czym jest w istocie „atak”. Nie można wykluczyć, iż misgendering może zostać tak zakwalifikowany, gdyż wśród cech chronionych widnieje tożsamość transpłciowa. Pod definicją umieszczono także różne formy popełnienia omawianego czynu. Na stronie znajduje się również wpis zachęcający do zgłaszania Policji „nieprzestępnych incydentów nienawiści”, którego założeniem jest „uzyskanie jaśniejszego obrazu tego, co dzieje się w Szkocji i gdzie skupić naszą uwagę (Policji)”³⁶. Poniżej wskazane są sposoby kontaktu oraz zgłaszania wspomnianych incydentów, których jest mnogość. Należy wskazać, iż stworzona została nawet aplikacja mobilna w celu raportowania

³⁵ Weekly hate crime and incident report (April 2024), <https://www.scotland.police.uk/what-s-happening/campaigns/2022/hate-crime/>; stan na 25.04.2026 r.

³⁶ *Ibidem*.

incydentów nienawiści, tj. Keep Safe Scotland App. Taki stan rzeczy wydaje się być kontynuacją przedsięwzięcia rozpoczętego we wrześniu 2023 r. Wówczas powołano wyspecjalizowaną jednostkę dedykowaną wyłącznie identyfikacji i ściganiu przestępstw popełnionych z nienawiści³⁷. Ponadto, aby zminimalizować barierę psychologiczną związaną ze zgłaszaniem takich przestępstw na komendzie policji, utworzono sieć zewnętrznych punktów zgłoszeniowych (third party reporting centres). Mechanizm miał doprowadzić do większej efektywności rejestracji takich zachowań, zakładając, iż możliwość ich zgłaszania w różnych, bardziej znanych społeczeństwu ośrodkach do tego doprowadzi³⁸. Wedle raportu dostępnego na stronie Policji w pierwszym tygodniu obowiązywania aktu odnotowano ponad 7000 zgłoszeń dotyczących przestępstwa z nienawiści popełnionego w internecie, z czego ogromna większość była anonimowa³⁹.

Innym wartym odnotowania zarzutem wobec ustawy okazała się być strategia zainaugurowana przez Szkocką Policję w marcu 2024 r., tj. „proporcjonalna reakcja na przestępczość”. Założeniem było odstąpienie od ścigania 5% czynów o charakterze pospolitym (np. kradzieże) w przypadkach cechujących się niską szansą na wykrycie sprawcy, np. brak świadków. Miało to przynieść oszczędność rzędu 136 tys. godzin pracy śledczej, a uwolnione w taki sposób zasoby miały zostać przekierowane na „inne obszary”. Jednym z nich było właśnie ściganie czynów podlegania do nienawiści, które jako uderzające w cechy szczególnie chronione podlegają obligatoryjnemu zgłoszeniu do prokuratora⁴⁰. Oficjalne statystyki z pierwszego roku obowiązywania nowej ustawy w Szkocji wskazują na 8538 zarejestrowanych przestępstw z nienawiści. Najliczniejszą kategorią w tej grupie pozostają czyny popełniane na tle rasowym. Biorąc pod uwagę całkowitą liczbę, tj. 308 532 stwierdzonych czynów zabronionych, zjawisko to stanowi marginalny odsetek ogółu przestępczości⁴¹. Tym samym, czyny będące przedmiotem

³⁷ M. Grzyb, *Więzienie...*, s. 13.

³⁸ Reporting hate crime – Police Scotland, <https://www.scotland.police.uk/contact-us/reporting-hate-crime/#:~:text=Third%20party%20reporting%20centres%20could,made%20without%20giving%20your%20name;stan%20na%2025.04.2026%20r.>

³⁹ Weekly hate crime and incident report (April 2024), <https://www.scotland.police.uk/what-s-happening/news/2024/april/weekly-hate-crime-and-incident-report/>; stan na 25.04.2026 r.

⁴⁰ M. Grzyb, *Więzienie...*, s. 14.

⁴¹ Safer Communities and Justice Statistics Monthly Data Report – March 2026, <https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/statistics/2026/03/safer-communities-and-justice-statistics-monthly-data-report-march-2026/documents/afer-communities-and-justice-statistics-monthly-data-report-march-2026/govscot%3Adocument/Safer%2BCommunities%2Band%2BJustice%2BStatistics%2BMonthly%2BData%2BReport%2B-%2BMarch%2B2026.pdf;stan%20na%2025.04.2026%20r.>

analizy pozostają zjawiskiem o stosunkowo niewielkiej skali. Przytoczone dane podają w wątpliwość celowość wdrażania tak zaawansowanych instrumentów prawnych i administracyjnych, w szczególności w zakresie tworzenia wyspecjalizowanych jednostek do przyjęcia zgłoszeń, jak również rezygnacja z ochrony miru domowego. W świetle niskiej skali przestępczości podjęte środki wydają się być nieproporcjonalne do rzeczywistego zasięgu problemu. Ponadto należy wskazać, że uproszczona droga zgłaszania tego typu zachowań generuje zagrożenie używania regulacji prawnych do osobistych celów odwetowych poprzez wykorzystywanie organów ścigania w prywatnych sporach pod pretekstem przeciwdziałania nienawiści.

Równie poważnym zarzutem wobec ustawy w aspekcie potencjalnej kryminalizacji misgenderingu jest usunięcie tzw. obrony mieszkania (ang. *dwelling defence*)⁴². Ochrona mieszkania, przewidziana poprzednią ustawą, tj. Public Order 1986 Act⁴³, gwarantowała brak karalności za czyny i wypowiedzi mające miejsce w warunkach domowych. Warto podkreślić, że misgendering stanowi relatywnie nowe zjawisko społeczne. Wobec czego jest przedmiotem intensywnej debaty publicznej, która w sposób naturalny przenosi się również do sfery prywatnej. Ze względu na swój charakter zjawisko to z dużym prawdopodobieństwem może występować w środowisku domowym, pojawiając się chociażby w ramach wewnętrznych dyskusji i interakcji pomiędzy członkami rodziny. Zniesienie tej regulacji otwiera *de facto* drogę do penalizacji zachowań wyrażanych w ramach poufnych rozmów prowadzonych w miejscu zamieszkania. Należy ponadto wskazać na wspomnianą już wyżej regulację, wedle której dowód z jednego źródła wystarczy, aby zakwalifikować zachowanie sprawcy jako uprzedzenie. Przy jednoczesnej eliminacji ochrony mieszkania może to doprowadzić do kuriozalnych sytuacji, w których akt oskarżenia zostanie w istocie oparty na zeznaniu incydentalnego świadka, co zwiększa ryzyko manipulacji dowodami.

4.2. Stanowisko szkockiej doktryny wobec ewentualnej penalizacji misgenderingu

Dr Charles Ho Wank Mak (University of Bristol) podkreśla, że u podstaw nowej ustawy leży rosnące przekonanie społeczeństwa o konieczności ochrony mniejszości przed przemocą motywowaną uprzedzeniami. Zgodnie z tą narracją

⁴² Friday briefing: Scotland's new hate act descends into disarray – The Guardian, [https://www.theguardian.com/world/2024/apr/05/friday-briefing-scotlands-new-hate-act-descends-into-disarray#:~:text=The%20Hate%20Crime%20and%20Public%20Order%20\(Scotland\)%20Act%20has%20two,that%20women%20were%20not%20protected](https://www.theguardian.com/world/2024/apr/05/friday-briefing-scotlands-new-hate-act-descends-into-disarray#:~:text=The%20Hate%20Crime%20and%20Public%20Order%20(Scotland)%20Act%20has%20two,that%20women%20were%20not%20protected); stan na 25.04.2026 r.

⁴³ Public Order Act 1986, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/64>; stan na 25.04.2026 r.

zachowania takie jak misgendering wyrządzają krzywdę nie tylko ofierze, ponieważ godzą w spójność i strukturę społeczeństwa⁴⁴. Wdrożenie aktu wzbudziło jednak istotne kontrowersje w kontekście ewentualnego kryminalizowania błędnego używania zaimków. Dr C.H.W. Mak wskazuje, iż nowe regulacje, zwłaszcza zawarte w części trzeciej, dotyczące „podżegania do nienawiści”, generują poważne zagrożenie dla wolności wypowiedzi. W praktyce mogą one stać się skutecznym narzędziem tłumienia merytorycznej debaty na temat tożsamości płciowej, gdyż samo użycie zaimka niezgodnego z preferencjami rozmówcy może zostać zrównane z nienawistnym atakiem podlegającym sankcjom karnym. Tak szeroka interpretacja przepisów sprawia, że prawo zamiast chronić, zaczyna służyć dyscyplinowaniu języka, eliminowaniu poglądów odmiennych od oficjalnej linii polityki tożsamościowej i staje się skutecznym środkiem tłumienia merytorycznej debaty⁴⁵.

Tożsame obawy względem nowej ustawy wyraziła dr Eliza Bechtold (University of Oxford). Naukowieczeni również odniosła się do głośnej debaty publicznej dotyczącej wpływu omawianego aktu prawnego na wolność słowa, wskazując na to, że jej uczestnicy pomijają kluczowy problem. Dr E. Bechtold podnosi, że przepis dotyczący przestępstwa podżegania do nienawiści penalizuje w istocie samą wypowiedź bez konieczności wykazania jej bezpośredniego związku z aktem nienawiści⁴⁶. Poprzez oddzielenie mowy nienawiści od jej wymiernych skutków ustawa pozostaje w sprzeczności z zaleceniami ONZ dotyczącymi stosowania prawa karnego do regulacji mowy nienawiści. Z zaleceń wynika wyraźnie wymóg wystąpienia prawdopodobieństwa bezpośredniej szkody oraz uzasadnionego prawdopodobieństwa pojawienia się dyskryminacji, wrogości lub przemocy jako konsekwencji mowy nienawiści⁴⁷. Mając na uwadze wskazane zalecenie, należy poddać analizie zasadność ewentualnego objęcia misgenderingu sankcją karną, oceniając, czy takie zachowanie jest *de facto* społecznie szkodliwe. Analiza wymaga w tym wypadku wskazania konkretnej szkody, bezpośredniej szkody, której sam ustawodawca nie określa. Dużą wątpliwość w tym zakresie budzi technika legislacyjna, w której prawodawca unika jednoznacznego penalizowania

⁴⁴ C. Ho Wank Mak, *Assessing the impact: a 2024 perspective on Scotland's Hate Crime and Public Order Act of 2021*, Scots law times [online], 2024(19), pages 83–85, <https://uk.westlaw.com>; stan na 25.04.2026 r.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ E. Bechtold, *Scotland's New Hate Crime Imperils Freedom of Expression*, Edinburgh Law Review 2022/26, s. 251.

⁴⁷ *Ibidem*.

takiego czynu, ale jednocześnie pozostawia szeroki margines organom procesowym w tym zakresie.

W doktrynie podnoszone są również głosy aprobujące ustawę. Niewątpliwie jednym z nich jest wypowiedź prof. Marka A. Waltersa (University of Sussex), który zwraca uwagę na fakt, iż regulacje dotyczące „wzniecania nienawiści” nie są nowością dla szkockiego prawa karnego⁴⁸. Zauważa ponadto, iż rygorystyczne przesłanki dotyczące realizacji czynu minimalizują ryzyko potencjalnych nadużyć. Wymagane jest wykazanie kwalifikowanego charakteru czynu, rozumianego jako „groźba” lub „zniewaga”, a w przypadku czynu na tle rasowym ponadto ma być on „obraźliwy”. Drugim wymogiem wobec oskarżyciela jest udowodnienie „zamiaru podsycania do nienawiści”, przy czym w przypadku przestępstwa na tle rasowym ponownie występuje małe odstępstwo – zamiast zamiaru stosowana jest perspektywa „rozsądnej osoby”⁴⁹.

Mając na uwadze stanowiska wybranych przedstawicieli szkockiej doktryny, należy uznać, iż misgendering może stanowić zachowanie naganne z perspektywy norm społecznych. Jednakże nie osiąga progu szkodliwości społecznej wymaganego dla uzasadnienia odpowiedzialności karnej. Ustawodawca, unikając jednoznacznej penalizacji tego czynu przy jednoczesnym pozostawieniu organom procesowym szerokiego marginesu interpretacyjnego, stworzył regulację wewnątrznie niespójną, narażoną na instrumentalne stosowanie. Ewentualna kryminalizacja misgenderingu na gruncie omawianej ustawy byłaby zatem pozbawiona dostatecznego uzasadnienia materialnoprawnego.

4.3. Stosowanie ustawy

Fundamentem rozważań nad praktycznym wymiarem Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021 jest zwięzła analiza raportu udostępnionego przez rząd szkocki na oficjalnej stronie, dotyczącego statystyki i struktury czynów zabronionych popełnianych z nienawiści w okresie 2024–2025. W okresie tym odnotowano w sumie ok. 6000 incydentów, co wskazuje, iż skala tego rodzaju przestępstw utrzymuje się na stabilnym poziomie, porównując z latami poprzednimi⁵⁰. Z raportu wynika jednak, iż doszło w tym okresie do przesunięcia

⁴⁸ Tweet Marka Waltersa (22.03.2024), <https://x.com/MarkaaWalters/status/1771244792384536824>; stan na 25.04.2026 r.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ Hate Crime in Scotland 2024–25 – Crown Office and Procurator Fiscal Service (COPFS), <https://www.copfs.gov.uk/publications/hate-crime-in-scotland-2024-25/html/#total-hate-crime-tables-9a-and-b>; stan na 25.04.2024 r.

w strukturze czynów. Choć przestępstwa na tle rasowym nadal stanowią ponad połowę wszystkich incydentów, nastąpiła zmiana w hierarchii pozostałych – czyny popełnione na tle religijnym odnotowały spadek na czwartą pozycję, zostając tym samym wyprzedzone przez przestępstwa motywowane uprzedzeniami ze względu na orientację seksualną oraz niepełnosprawność (ang. *sexual orientation and disability*)⁵¹. Wobec przedstawionych okoliczności analiza bieżącej praktyki stosowania prawa prowadzi do konkluzji, iż mimo obowiązywania regulacji ustawowych, których aksjologicznym fundamentem jest wzmocnienie ochrony mniejszości, ochrona tożsamości płciowej pozostaje w znacznym stopniu iluzoryczna, gdyż zgłoszenia w tym zakresie są znikome. Choć teoretyczne założenia ustawodawcy dopuszczają penalizację zachowań naruszających tę sferę, w tym między innymi zjawiska misgenderingu, przekazanie kompetencji w zakresie oceny znamion czynu swobodnemu uznaniu organów ścigania skutkuje w praktyce marginalizacją tych przepisów.

Ponadto należy wskazać, iż od momentu wejścia w życie ustawy statystyki orzecznicze wykazują relatywnie niską liczbę skazań. Orzecznictwo w przeważającej części dotyczy stanów faktycznych o wysokim stopniu oczywistości, dotyczących rażących wypowiedzi o charakterze homofobicznym lub rasistowskim⁵². W obszarze naruszeń ukierunkowanych *stricte* na tożsamość transpłciową zauważalny jest deficyt zarówno w dorobku jurysdykcyjnym, jak i w danych statystycznych. W konsekwencji, mimo istnienia normatywnego zagrożenia sankcją, brak wykształconej praktyki procesowej czyni te przepisy *de facto* martwymi w omawianym zakresie.

4.4. Stanowisko własne w przedmiocie zarzutów adresowanych wobec ustawy szkockiej

Dokonana wykładnia literalna tekstu ustawy prowadzi do jednoznacznego wniosku, iż zjawisko misgenderingu nie może zostać zakwalifikowane jako czyn zabroniony na gruncie przedmiotowej ustawy. Należy podkreślić, iż ustawodawca w analizowanym akcie prawnym nie wskazał posługiwania się błędnymi zaimkami jako zachowania stanowiącego kryterium czynu zabronionego, co

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Donnelly v Procurator Fiscal, Paisley*, <https://www.scotcourts.gov.uk/media/3fjd2c0e/2025sacrim7-appeal-by-stated-case-against-conviction-by-ellen-donnelly-against-pf-paisley.pdf>; stan na 25.04.2026 r.; *HMA v. Shirley Craughwell & Hannah Craughwell*, <https://judiciary.scot/home/sentences-judgments/sentences-and-opinions/2026/01/06/hma-v-shirley-craughwell--hannah-craughwell>; stan na 25.04.2026 r.

w świetle zasady *nullum crimen sine lege certa* wyklucza swobodną, rozszerzającą interpretację tego pojęcia. Samo zwrócenie się do osoby z użyciem formy niezgodnej z jej tożsamością płciową nie jest tożsame z wykazaniem złej woli lub złośliwości, które stanowią niezbędny element subiektywny wymagany przez ustawę w kontekście ochrony cech wymienionych w katalogu w części pierwszej.

Ponadto, misgendering *per se* nie wyczerpuje znamion czynu opisanego w części ustawy dotyczącej podżegania do nienawiści, gdyż przepis ten wymaga wystąpienia bezpośredniej groźby lub obelgi skierowanej pod adresem osoby pokrzywdzonej. Zachowanie polegające na błędnym użyciu formy językowej nie posiada tych cech. Brak wyraźnego wyartykułowania tego typu ekspresji w ustawowym katalogu zachowań zabronionych uniemożliwia zatem uznanie go za podstawę odpowiedzialności karnej. W konsekwencji przyjęcie odmiennej wykładni stanowiłoby naruszenie spójności systemu prawnego oraz przekroczenie ustawowych granic penalizacji.

5. Potencjalna zmiana polskiej regulacji mowy nienawiści

Obserwowana w Europie tendencja do sukcesywnego poszerzania katalogu cech chronionych przed mową nienawiści oraz czynami motywowanymi nienawiścią ma swój udział również w polskiej sferze publicznej i legislacyjnej. Postulat sformułowany przez A. Bodnara w okresie sprawowania funkcji Rzecznika Praw Obywatelskich, dotyczący opracowania rządowej strategii przeciwdziałania przestępstwom z nienawiści, znajduje najbardziej wyraziste zakotwiczenie normatywne w art. 256 i 257 k.k.⁵³

Prace nad nowelizacją przepisów kodeksu karnego dotyczących przestępstw motywowanych nienawiścią rozpoczęły się w Ministerstwie Sprawiedliwości w styczniu 2024 r. Wiceminister Krzysztof Śmiszek poinformował, że zgodnie z umową koalicyjną przepisy prawnokarne mają zostać poszerzone o przesłanki takie, jak płeć, orientacja seksualna, tożsamość płciowa, wiek czy niepełnosprawność⁵⁴. Pierwszy projekt sporządzony pod nadzorem ówczesnego Ministra Sprawiedliwości Adama Bodnara zakładał modyfikację czterech artykułów kodeksu karnego tj.:

⁵³ M. Zweifel, *Mowa nienawiści – ujęcie prawne, językowe i filozoficzne*, *Studia Medioznawcze* [online] 2023/24/2 (93), s. 207.

⁵⁴ W MS rozpoczęły się prace nad przepisami o mowie nienawiści wobec osób LGBT, <https://www.prawo.pl/prawo/mowa-nienawisci-dotyczaca-osob-lgbt-zmiany-2024,524986.html>; stan na 25.04.2026 r.

- 1) art. 53 § 2a pkt 6 k.k. normującego dyrektywy wymiaru kary,
- 2) art. 119 § 1 k.k. penalizującego stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej,
- 3) art. 256 § 1 k.k. kryminalizującego nawoływanie do nienawiści,
- 4) i art. 257 k.k. normującego przestępstwo znieważenia grupy lub osoby.

W odniesieniu do wszystkich ww. przepisów ustawodawca zaproponował poszerzenie katalogu przesłanek dyskryminacyjnych o kryterium niepełnosprawności, wieku, płci, orientacji seksualnej i tożsamości płciowej⁵⁵. Projekt zawierał również propozycję zmian dwóch obowiązujących sformułowań. Pierwsza dotyczyła sformułowania zawartego w art. 257 k.k. „z powodu jej przynależności” odnoszącego się do osoby będącej częścią jakiejś grupy, na zwrot „w związku z przynależnością”. Proponowana zmiana miała rozszerzyć ochronę prawną na osoby jedynie posądzone o posiadanie konkretnej cechy bądź pozostające w relacji z osobą, która ją posiada. Druga zmiana dotyczyła natomiast zastąpienia słowa „ofiara” określeniem „pokrzywdzony”, a jej celem było uniknięcie powtórnej wiktymizacji⁵⁶.

Twórcy projektu powołali w jego uzasadnieniu szereg aktów prawa międzynarodowego, wskazując na wieloletnią beczynność legislacyjną polskiego ustawodawcy w tym zakresie. Wskazano między innymi na Komitet Praw Człowieka ONZ, który w swoich rekomendacjach z rozpatrzenia VII Sprawozdania okresowego Polski z realizacji postanowień Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 31 października 2016 r.⁵⁷ wyraził zaniepokojenie brakiem w kodeksie karnym przepisów dotyczących przestępstw z nienawiści motywowanych niepełnosprawnością, wiekiem czy tożsamością płciową. Podobne stanowisko zajął Komitet Praw Dziecka w 2021 r.⁵⁸, postulując rozszerzenie ochrony prawnej o zakaz wszelkich form dyskryminacji, w tym ze względu na

⁵⁵ Mowa nienawiści – co dalej z nowelizacją Kodeksu karnego?, wol <https://www.wolterskluwer.com/pl-pl/expert-insights/mowa-nienawisci-co-dalej-z-nowelizacja-kodeksu-karnego>; stan na 25.04.2026 r.

⁵⁶ Karalność mowy nienawiści „w związku” z orientacją seksualną (projekt), <https://czasopismo.legeartis.org/2024/11/karalnosc-mowy-nienawisci-projekt-nowelizacji-kodeksu-karnego-niepelnosprawnos-wiek-plec-orientacja-seksualna/>; stan na 25.04.2026 r.

⁵⁷ VII Sprawozdanie Okresowe Rzeczypospolitej Polskiej z realizacji postanowień Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych obejmujące okres od 15 października 2008 r. do 31 października 2015 r., <https://www.gov.pl/attachment/2af3a501-1d26-47ea-b047-08fb87c627a2>; stan na 25.04.2026 r.

⁵⁸ Zalecenia Komitetu Praw Dziecka ONZ dla Polski, <https://unicef.pl/content/download/66565/file/Zalecenia%20Komitetu%20Praw%20Dziecka%20ONZ%20dla%20Polski.pdf>; stan na 25.04.2026 r.

pleć, orientację seksualną czy stan zdrowia⁵⁹. Projekt od początku spotkał się z poważnymi zastrzeżeniami ze strony zarówno organizacji prawniczych, jak i środowisk konserwatywnych.

Zasadniczym zarzutem wobec projektu była niedookreśloność wskazanych w nim pojęć. Instytut Ordo Iuris w stanowisku przekazanym posłom wskazał, iż aktualnie w polskim porządku prawnym nie istnieje definicja tożsamości płciowej. Ponadto zwrócił uwagę, iż projekt budzi istotne wątpliwości z punktu widzenia wolności słowa gwarantowanej Konstytucją RP⁶⁰. Wobec znacznej krytyki skierowanej pod adresem projektu Ministerstwo Sprawiedliwości podjęło decyzję o jego zmianie. W październiku 2024 r. przedstawiony został nowy projekt, z którego przesłanka tożsamości płciowej została usunięta.

Rada Ministrów przyjęła projekt dnia 26 listopada 2024 r., Sejm uchwalił ustawę 6 marca 2025 r., a Senat przyjął ustawę bez poprawek⁶¹. Ustawa nie weszła jednak w życie, ponieważ ówczesny Prezydent RP Andrzej Duda zdecydował o skierowaniu jej do Trybunału Konstytucyjnego, wskazując na wątpliwą zgodność jej postanowień z Ustawą Zasadniczą. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 30 września 2025 r.⁶² stwierdził niezgodność z Konstytucją RP przepisów ustawy uchwalonej przez sejm dnia 6 marca 2025 r., wskazując na sprzeczność z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 42 ust. 1 oraz art. 54 ust. 1 Konstytucji RP. Wobec faktu, iż Trybunał uznał przepisy za nierozdzielnie związane z całą ustawą, cały akt normatywny utracił moc.

Przedstawiony projekt, będący przedmiotem wielu konsultacji oraz dyskusji, podzielił los wcześniejszych inicjatyw legislacyjnych w tym obszarze. Pomimo istnienia podobieństwa proponowanych rozwiązań z paradygmatami międzynarodowymi oraz modelem przyjętym w Szkocji, brak finalizacji procesu ustawodawczego świadczy o braku gotowości polskiego ustawodawcy oraz opinii publicznej na wprowadzenie tak zaawansowanych instrumentów ochrony prawnokarnej.

⁵⁹ Przepisy o mowie nienawiści w przygotowaniu, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/przepisy-o-mowie-nienawisci-w-przygotowaniu,528396.html>; stan na 25.04.2026 r.

⁶⁰ Stanowisko Ordo Iuris w sprawie projektu nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 15 kwietnia 2024 r., <https://ordoiuris.pl/analiza/stanowisko-or-do-iuris-w-sprawie-projektu-nowelizacji-kodeksu-karnego/>; stan na 25.04.2026 r.

⁶¹ Przebieg procesu legislacyjnego – druk nr 876 (Sejm X kadencji), <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=876>. stan na 25.04.2026 r.

⁶² Wyrok TK z dnia 30 września 2025 roku sygn. Kp 3/25 Trybunał.gov.pl, <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/przeslanki-penalizacji-mowy-nienawisci-4>; stan na 25.04.2026 r.

Analiza polskich procesów legislacyjnych prowadzi do wniosku, iż polski porządek prawny nie osiągnął stopnia dojrzałości instytucjonalnej pozwalającego na recepcję rozwiązań analogicznych do szkockich. Brak gotowości należy ocenić negatywnie, ponieważ zalecenia organów europejskich jednoznacznie wskazują na potrzebę wzmocnienia ochrony przed mową nienawiści poszczególnych grup społecznych. Nieudana próba nowelizacji kodeksu karnego, zakończona wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego stanowi wymowne świadectwo braku gotowości ustawodawcy na wprowadzenie zaawansowanych instrumentów ochrony prawnokarnej w omawianym obszarze. Należy jednak podkreślić, iż problem kryminalizacji misgenderingu nabiera w polskich realiach wymiaru szczególnego. Kategoria rodzaju gramatycznego przenika w języku polskim większość wypowiedzi, przez co objęcie tego zachowania sankcją karną byłoby równoznaczne z penalizacją podstawowych mechanizmów gramatycznych języka. Wobec tego wprowadzenie tak daleko idącego środka, jakim jest kryminalizacja misgenderingu, stanowiłoby instrument nieproporcjonalny do celów polskiej polityki kryminalnej.

6. Zakończenie

Przeprowadzona analiza szkockiej ustawy w przedmiocie zwalczania mowy nienawiści wskazuje na precedensowy charakter tamtejszych rozwiązań legislacyjnych. Model stanowi zaawansowany przykład ochrony prawnokarnej, szczególnie w obszarze zjawiska misgenderingu, który dopiero staje się przedmiotem pogłębionej debaty społecznej i prawnej. Analiza praktyki stosowania tych przepisów dowodzi, że penalizacja celowego, błędnego określania tożsamości płciowej jest nowym zagadnieniem, rozważanym na płaszczyźnie polityki kryminalnej. Rozwiązania szkockie mogą stanowić swoisty drogowskaz dla innych ustawodawstw europejskich, w tym dla polskiego porządku prawnego. Niemniej jednak, w aspekcie ochrony praw mniejszości należy skonstatować brak gotowości ustawodawcy oraz opinii publicznej na implementację do prawa polskiego tak szerokich instrumentów ochronnych.

Bibliografia

Opracowania

Bechtold E., *Scotland's New Hate Crime Imperils Freedom of Expression*, *Edinburgh Law Review* 2022/26, s. 251–257.

Grzyb M., *Więzienie za zaimki? Kontrowersje wokół kryminalizacji mowy nienawiści w Szkocji*, *Forum Polityki Kryminalnej* 2023/1 (5), s. 1–42, <https://doi.org/10.31261/FPK.2023.05.03>

Mak C. Ho Wank, *Assessing the impact: A 2024 perspective on Scotland's Hate Crime and Public Order Act of 2021*, Scots law times [online], 2024(19), s. 83–85, <https://uk.westlaw.com>; stan na 25.04.2026 r.

Woźniński M., *Prawnokarne aspekty zwalczania mowy nienawiści*, Warszawa 2014, s. 31–32.

Zweiffel M., *Mowa nienawiści – ujęcie prawne, językowe i filozoficzne*, Studia Medioznawcze [online] 2023/24/2 (93), s. 207.

Akty prawne

CM/Rec(2010)5 – Recommendation of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity (Adopted by the Committee of Ministers on 31 March 2010 at the 1081st meeting of the Ministers' Deputies), <https://www.coe.int/en/web/sogj/rec-2010-5>; stan na 25.04.2026 r.

Hate Crime and Public Order Act (Scotland) 2021 Act.

Hate Crime and Public Order (Scotland) 1986 Act.

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284.

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Poszerzenie katalogu unijnych przestępstw o mowę nienawiści i występkę nią powodowane (2023/C 79/03).

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 18 stycznia 2024 r. w sprawie rozszerzenia unijnego wykazu przestępstw o nawoływanie do nienawiści i przestępstwa z nienawiści (2023/2068(INI)).

Strony internetowe

2025SACCRIM7 – Appeal by Stated Case Against Conviction – Ellen Donnelly v PF Paisley, <https://www.scotcourts.gov.uk/media/3fjd2c0e/2025sacrim7-appeal-by-stated-case-against-conviction-by-ellen-donnelly-against-pf-paisley.pdf>; stan na 25.04.2026 r.

Bekendtgørelse af lov om juridisk kønskifte (duńska ustawa o prawnej zmianie płci, 2021), <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/2591>; stan na 25.04.2026 r.

cross-dressing (artykuł encyklopedyczny) – Oxford Classical Dictionary / Oxford Research Encyclopedias, <https://oxfordre.com/classics/display/10.1093/acrefore/9780199381135.001.0001/acrefore-9780199381135-e-8634>; stan na 25.04.2026 r.

Friday briefing: Scotland's new hate act descends into disarray – The Guardian, [https://www.theguardian.com/world/2024/apr/05/friday-briefing-scotlands-new-hate-act-descends-into-disarray#:~:text=The%20Hate%20Crime%20and%20Public%20Order%20\(Scotland\)%20Act%20has%20two,that%20women%20were%20not%20protected](https://www.theguardian.com/world/2024/apr/05/friday-briefing-scotlands-new-hate-act-descends-into-disarray#:~:text=The%20Hate%20Crime%20and%20Public%20Order%20(Scotland)%20Act%20has%20two,that%20women%20were%20not%20protected); stan na 25.04.2026 r.

Gender identity (hasło słownikowe, rzeczownik) – Oxford Advanced Learner's Dictionary, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/gender-identity>; stan na 25.04.2026 r.

Government to overhaul non-crime hate incident rules, <https://www.bbc.com/news/articles/c80m7xyl0xgo>; stan na 25.04.2026 r.

Hate crime – Police Scotland campaign, <https://www.scotland.police.uk/what-s-happening/campaigns/2022/hate-crime/>; stan na 25.04.2026 r.

Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021 – Guidance (dokument rządowy), <https://digital.nls.uk/pubs/scotgov/2023/248923548.23.pdf>; stan na 25.04.2026 r.

- Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021, <https://www.legislation.gov.uk/asp/2021/14/contents>; stan na 25.04.2026 r.
- Hate Crime in Scotland 2024–25 – Crown Office and Procurator Fiscal Service (COPFS), <https://www.copfs.gov.uk/publications/hate-crime-in-scotland-2024-25/html/#total-hate-crime-tables-9a-and-b>; stan na 25.04.2026 r.
- HMA v Shirley Craughwell – Hannah Craughwell (06.01.2026), <https://judiciary.scot/home/sentences-judgments/sentences-and-opinions/2026/01/06/hma-v-shirley-craughwell---hannah-craughwell>; stan na 25.04.2026 r.
- Karalność mowy nienawiści – projekt nowelizacji Kodeksu karnego (niepełnosprawność, wiek, płeć, orientacja seksualna) <https://czasopismo.legeartis.org/2024/11/karalnosc-mowy-nienawisci-projekt-nowelizacji-kodeksu-karnego-niepelnosprawnosc-wiek-plec-orientacja-seksualna/>; stan na 25.04.2026 r.
- Misgender (hasło słownikowe) – Cambridge Dictionary, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/misgender>; stan na 25.04.2026 r..
- Mowa nienawiści – co dalej z nowelizacją Kodeksu karnego?, <https://www.wolterskluwer.com/pl-pl/expert-insights/mowa-nienawisci-co-dalej-z-nowelizacja-kodeksu-karnego>; stan na 25.04.2026 r.
- Non-Crime Hate Incidents: Code of Practice on the Recording and Retention of Personal Data (accessible), <https://www.gov.uk/government/publications/non-crime-hate-incidents-code-of-practice/non-crime-hate-incidents-code-of-practice-on-the-recording-and-retention-of-personal-data-accessible#definitions>; stan na 25.04.2026 r.
- Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Poszerzenie katalogu unijnych przestępstw, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/opinia-europejskiego-komiteu-regionow-poszerzenie-katalogu-unijnych-72132079>, pkt 2; stan na 25.04.2026 r.
- Opinie Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego – Ministerstwo Sprawiedliwości, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/opinie-komisji-kodyfikacyjnej-prawa-karnego2>; stan na 25.04.2026 r.
- Przebieg procesu legislacyjnego – druk nr 876 (Sejm X kadencji), <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=876>; stan na 25.04.2026 r.
- Przepisy o mowie nienawiści w przygotowaniu, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/przepisy-omowie-nienawisci-w-przygotowaniu,528396.html>; stan na 25.04.2026 r.
- Przesłanki penalizacji mowy nienawiści, <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/przeslanki-penalizacji-mowy-nienawisci-4>; stan na 25.04.2026 r.
- Public Order Act 1986, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/64/contents>; stan na 25.04.2026 r.
- Public Order Act 1986, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/64>; stan na 25.04.2026 r.
- Reporting hate crime – Police Scotland, <https://www.scotland.police.uk/contact-us/reporting-hate-crime/#:~:text=Third%20party%20reporting%20centres%20could,made%20without%20giving%20your%20name>; stan na 25.04.2026 r.
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 18 stycznia 2024 r. (w sprawie rozszerzenia katalogu przestępstw UE), <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/rezolucja-parlamentu-europejskiego-z-dnia-18-stycznia-2024-r-w-sprawie-72388584> pkt N; stan na 25.04.2026 r.
- Safer Communities and Justice Statistics Monthly Data Report – March 2026, <https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/statistics/2026/03/safer-communities-and-justice-statistics-monthly-data-report-march-2026/documents/afer-communities-and-justice-statistics-monthly-data-report-march-2026/afer-communities-and-justice-statistics-monthly-data-report-march-2026/govscot%3Adocument/Safer%2BCommunities%2BAnd%>

- 2BJustice%2BStatistics%2BMonthly%2BData%2BReport%2B-%2BMarch%2B2026.pdf; stan na 25.04.2026 r.
- Scotland's new hate act descends into disarray (*material wideo BBC*), <https://www.bbc.com/news/av/uk-scotland-68708583>; stan na 25.04.2026 r.
- Scottish Crime Recording Standard: Crime Recording and Counting Rules, <https://www.gov.scot/publications/scottish-crime-recording-standard-crime-recording-counting-rules-4/pages/11/>; stan na 25.04.2026 r.
- Stanowisko Ordo Iuris w sprawie projektu nowelizacji Kodeksu karnego, <https://ordoiuris.pl/analiza/stanowisko-ordo-iuris-w-sprawie-projektu-nowelizacji-kodeksu-karnego/>; stan na 25.04.2026 r.
- Tweet Marka Waltersa (22.03.2024), <https://x.com/MarkaaWalters/status/1771244792384536824>; stan na 25.04.2026 r.
- W MS rozpoczęły się prace nad przepisami o mowie nienawiści wobec osób LGBT, <https://www.prawo.pl/prawo/mowa-nienawisci-dotyczaca-osob-lgbt-zmiany-2024,524986.html>; stan na 25.04.2026 r.
- Weekly hate crime and incident report (April 2024) – Police Scotland, <https://www.scotland.police.uk/what-s-happening/news/2024/april/weekly-hate-crime-and-incident-report/>; stan na 25.04.2026 r.
- Zalecenia Komitetu Praw Dziecka ONZ dla Polski – UNICEF Polska, <https://unicef.pl/content/download/66565/file/Zalecenia%20Komitetu%20Praw%20Dziecka%20ONZ%20dla%20Polski.pdf>; stan na 25.04.2026 r.

Aleksandra Julia ŚCIERWICKA

CRIMINALISATION OF MISGENDERING: AN ANALYSIS OF THE JUSTIFICATION FOR IMPLEMENTING REGULATIONS IN THE POLISH LEGAL ORDER BASED ON THE SCOTTISH MODEL

Abstract

Background: The subject of this study is the phenomenon of misgendering, understood as the use of linguistic forms inconsistent with a person's gender identity, examined in the context of its potential criminalisation. The research was undertaken in response to the growing legislative tendency across Europe to broaden the catalogues of protected characteristics within hate crime and hate speech frameworks, most notably exemplified by the entry into force of the Scottish *Hate Crime and Public Order (Scotland) Act 2021*. The analysis contributes to the ongoing, multi-dimensional legal discourse concerning the boundaries of speech criminalisation and the protection of freedom of expression in a democratic state governed by the rule of law.

Research purpose: The article aims to determine whether misgendering constitutes an *explicit* criminal offence under the provisions of the Scottish hate crime legislation and to assess the justification and feasibility of implementing analogous normative solutions within the Polish legal order. The central thesis advanced is that the existing Scottish regulation does not directly penalise misgendering; however, its indeterminate conceptual framework and the absence of clearly delineated boundaries of the offence of stirring up hatred give rise to a substantial risk of infringing freedom of expression standards and produce a significant chilling effect.

Methods: The study employs a doctrinal legal method, encompassing a textual analysis of the normative provisions and their literal, systemic, and purposive interpretation. This is supplemented by a comparative legal method through a juxtaposition of the Scottish model with the proposed amendments to the Polish Criminal Code of 2024–2025. The analysis is further enriched by a review of relevant case law and academic scholarship.

Conclusions: The research leads to the conclusion that misgendering does not constitute a criminal offence *expressis verbis* under Scottish law – its potential penalisation would require an extensive interpretation of the constituent elements of the offence of stirring up hatred, which is incompatible with the principle of *nullum crimen sine lege certa*. An examination of enforcement practice reveals that the protection of gender identity remains largely illusory, as evidenced by the negligible number of reports and convictions in this area. With respect to the Polish legal order, the study concludes that the legislature has demonstrated insufficient readiness to implement comparable solutions, as confirmed by the Constitutional Tribunal’s ruling of 30 September 2025, which declared the proposed amendment to the Criminal Code unconstitutional.

Keywords: hate crime, stirring up hatred, gender identity, freedom of expression, chilling effect.